

Страпчук С.І.

*к.е.н., ст. викл. кафедри економіки підприємства та менеджменту,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
(Україна)*

СТРАТЕГІЧНІ СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ СИСТЕМИ

Продовольча проблема, пов'язана зі зростанням кількості населення, нерівномірним розподілом ресурсів та шкідливим впливом сільськогосподарського виробництва на екологію вимагає фундаментальної трансформації продовольчої системи. За матеріалами досліджень міжнародних організацій [1, 2] населення планети до 2030 року буде становити 8,5 млрд. чоловік, станом на сьогодні майже 800 млн. чол. недоїдають, а 1,2 млрд. мають надлишкову вагу або страждають ожирінням. До того ж, основна галузь, що забезпечує населення продуктами харчування, наносить екології неабиякої шкоди: вона є причиною збільшення обсягу викидів парникових газів, зниження лісистості та нестачею водних ресурсів.

Нове розуміння розвитку сільського господарства (NVA), запропоноване партнерами Всесвітнього економічного форуму в 2009 році, передбачає необхідність одночасного забезпечення продовольчої безпеки, екологічної стійкості та економічних можливостей для задоволення потреб сільського господарства. Відповідно до даного підходу передбачається поліпшення в кожному напрямку на 20% за десятиліття до 2050 року, що вимагає перетворення сільськогосподарського сектора та скоординованих зусиль всіх зацікавлених сторін (уряду, приватного сектора, фермерів, міжнародних організацій та науковців). Ключові фактори успіху трансформації сільського сектора на національному рівні включають в себе встановлення правильного напрямку на основі ефективних моделей лідерства, стратегії та інвестицій.

Результатом поєднання ключових тенденцій та невизначеності вибору сьогодні є розроблені сценарії майбутнього глобальної продовольчої системи. Вибір факторів з довгого списку можливих було зупинено на двох основних [3]:

1) зрушення попиту. Невизначеність майбутнього попиту на продукти харчування та сільськогосподарську продукцію та його можливий зсув в бік ресурсомісткого чи ресурсозберігаючого;

2) зв'язок ринку. Ця невизначеність стосується відкритості торгівлі та стійкості товару, що може бути як можливістю так і загрозою.

Поєднання даних двох критичних невизначеностей формує матрицю, що відображує чотири сценарії розвитку для майбутнього глобальної продовольчої системи (рис.1).

В залежності від поєднання факторів зрушення попиту та ринкових зв'язків формуються наступні сценарії: виживання найбагатших, неконтрольоване споживання; відкрите джерело стійкого розвитку, та локальність як нова глобальність, що можуть мати наступні наслідки [3]:

Рис. 1 Чотири потенційні сценарії майбутнього глобальної продовольчої системи [3]

1. Виживання найбагатших: ресурсномістке споживання та ізолюваність ринку є причиною сповільнених темпів росту світової економіки та суттєвої диференціації між заможними та бідними верствами населення. Підвищена недовіра до глобалізаційних процесів провокує націоналістичні настрої населення та посилює політику ізоляції. Зростання цін на продукти харчування є причиною конфліктів та міграції. Відбувається активізація іноземних інвестицій в земельні та водні ресурси. Програш в цьому сценарії матимуть дрібні фермери, їх діяльність стає більш ризикованою та невизначеною ніж будь-коли раніше: важкі економічні умови, обмежений доступ до природних ресурсів (особливо води) і більш екстремальні погодні умови змусили десятки мільйонів шукати інші джерела доходу, щоб прогодувати себе і свої сім'ї. У той же час, експортні підприємства страждають від зниження торгівлі, нестабільних ринків та обмеження доступу до сировини. У довгостроковій перспективі, майбутні покоління будуть також страждати від незворотного збитку навколишньому середовищу, а традиційне сільськогосподарське виробництво стає непривабливим бізнесом для більшості фермерів.

2. Неконтрольоване споживання: при міцних ринкових зв'язках та ресурсомісткому споживанні прогноуються високі темпи зростання ВВП в поєднанні з високими екологічними витратами. Ранніми ознаками вибору даного сценарію є зростання витрат на охорону здоров'я в розвинених країнах, пов'язане з неінфекційними хворобами, деградація ґрунтів та підвищення викидів, невідворотна криза біорізноманіття, підвищення середньої температури на 2°C. При цьому споживачів все менше цікавлять джерела поставок продуктів харчування, а зниження державного нагляду залишає багато простору для інновацій, проте послаблює гарантії в поживності та натуральності продуктів.

3. Відкрите джерело стійкого розвитку: поєднання тісних ринкових зв'язків з ефективним використанням ресурсів споживання сприяє

міжнародному співробітництву та інноваціям. Доступність фермерів до капіталу. Зменшення відходів до 5% від глобального виробництва пов'язане з ефективністю ринку за підтримки нових технологій та податкових стимулів. Використання відновлюваної енергії перевищує використання традиційних джерел енергії. Відбувається скорочення міської міграції через нові можливості сектору сільського господарства. Культивується зниження доступності тваринних білків та продуктів з високим вмістом солі, цукру та жиру. Все більше молоді прагне споживати здорову їжу.

4. Локальність як нова глобальність: в межах локальних ринків при ресурсоефективному споживанні ресурсозабезпечені країни можуть зосередитися на місцевих продуктах харчування, в той час як імпортозалежні регіони страждатимуть від нестачі ресурсів. Зменшення довіри до міжнародних брендів, зниження багатосторонньої торгівлі. Фермери об'єднуються в регіональні кластери. Уряд регулює ціни на вуглець та воду, щоб допомогти захистити природні ресурси та спонукати обмеження викидів парникових газів. Місцеві продовольчі системи не відображають економію на масштабі, що призведе до зростання вартості продуктів харчування і позначиться перш за все на бідних регіонах. Зменшення впливу на навколишнє середовище, що пов'язане з ефективнішим використанням ресурсів та коротким ланцюгом харчування. Підприємці працюють ізольовано без урахування міжнародних стандартів.

Таким чином, існуюча продовольча система не забезпечує здоровим харчуванням населення планети та має ще менше можливостей зробити це в майбутньому, тому нове бачення розвитку сільського господарства базується на трьох стратегічних напрямках, що передбачають підтримку уряду та зміцнення співпраці між всіма зацікавленими сторонами; орієнтацію на конкретні дії та партнерство на регіональному та національному рівнях та просування інновацій шляхом сприяння обміну досвідом і кращими практиками серед зацікавлених сторін і регіонів.

Список використаних джерел:

1. United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division. 2015. World Population Prospects, https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf

2. World Bank. 2016. Shaping the Global Food System to Deliver Improved Nutrition and Health, <http://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/publication/the-future-of-food-shaping-the-global-food-system-to-deliver-improved-nutrition-and-health>.

3. Sarita Nayyar, Lisa Dreier. Shaping the Future of Global Food Systems: A Scenarios Analysis. A report by the World Economic Forum's System Initiative on Shaping the Future of Food Security and Agriculture Prepared in collaboration with Deloitte Consulting LLP. 2017. – 28 p. http://www3.weforum.org/docs/IP/2016/NVA/WEF_FSA_FutureofGlobalFoodSystems.pdf